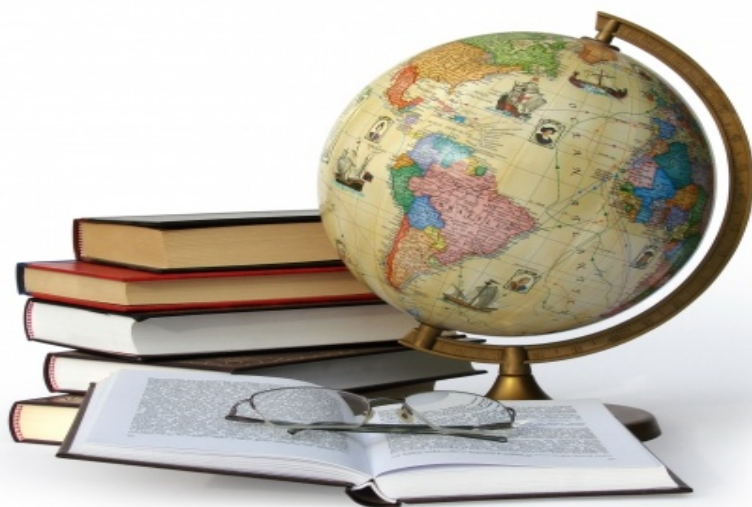

Оңтүстік Америка

(ұжымдық оқытуды ұйымдастыруға арналған дидактикалық материал)

Павлодар 2016 ж.

Мазмұны

Түсініктеме .....1-2 бет

Бақылау жұмысы.....3 бет

Тест.....4-6 бет

Тақырыпты өзара алмасу әдістемесі бойынша жұмыс.....7-9 бет

Жеке дара тапсырмаларды өзара тексеру әдістемесі бойынша
жұмыс.....10-11 бет

Практикалық жұмыстар.....12-13 бет

Есепке алу кестесі.....14 бет

Түсініктеме

Ұсынылып отырған дидактикалық материал оқушылардың білімдерін тексерудің тиімді әдістерінің бірі болып табылады.

Жұмыстың мақсаты : оқушылардың география пәнінен білімдерін тексере отырып , жүйелі білім алуға бағыттайды.

Дидактикалық материалдар жұмыстарын тарауды, тақырыптарды бекітуге пайдаланған тиімді. Дидактикалық материалдар оқушының қабылдануына жеңіл, түсінікті.бұл материалдар оқушылардың ойлау қабілеттерін дамытып, өздігінен жұмыс жасауға баулиды, пәнге деген қызығушылығын арттырады.

Бұл жұмыс түрі аз уақыттың ішінде бір тарауды қамтитын жауап алуға, тарау көлемін сынып оқушылары қалай меңгере алғанын байқауға , жеке оқушының білім сапасын анықтауға жол ашады, әр оқушының жеке жұмыс істеу мүмкіндігін көрсетеді. Бұл жұмыс түрінде баланың алаңдап, бос отыруға мүмкіндігі жоқ, оның назары сұраққа дұрыс әрі тез жауап жазуға , уақытында толық үлгеруге ауады.

Оқушылардың білімін тексеру мен бағалауда көбіне берілген тапсырманы оқушылардың өздері орындайды, сәтті шыққан тапсырмалар оларды қуантып , оқуға ынтасын арттырады, оқушы өзін –өзі және жолдасының білімін тексеріп бағалап, біліміндегі кемшіліктерді жоюға мүмкіндік туады. Оқуға берілетін мерзім шектеліп отырса, нәтижелі жауап алуға болады. Тарау көлемі сұрақтар саны ескеріліп, жауап беру сапасы бойынша бағаланады.

Күтілетін нәтиже: оқушылардың география пәнінен білімдерін жүйелейді, пәнге қызығушылықтарын арттырады, өз бетімен жұмыс жасауға баулиды.

Құрастырған : №24 жалпы орта білім беретін мектебінің география пәнінің мұғалімі Б.А.Сергазина

Берілген дидактикалық оқу құралы 7 сыныпта география пәнінен «Оңтүстік Америка» тарауы бойынша құрылған. Бұл оқу құралы ҰОТ әдістемелері бойынша құрастырылып, түрлі жасты топта жұмыс істейтін мұғалімдерге пайдаланылуға ұсынылады.

Мақсаты: Оңтүстік Американың географиялық орны, зерттеу тарихы, жер бедері, пайдалы қазбалары, климаты, сулары, табиғаты, халқы мен елдері туралы білім беру; Картамен жұмыс істеуін, жұпта қарым-қатынас жасау тәсілдерін дамыту.

Білімі: Оңтүстік Американың географиялық орны, табиғатын, климатын, көршілік жағдайын, шаруашылығын білу.

Біліктілігі: Физикалық карта бойынша Оңтүстік Американың географиялық орнына сипаттама беру; кескін картасымен жұмыс істеу.

Міндетті деңгей

1. Материктің географиялық орнын сипаттау .
2. Физикалық картамен, кескін картамен жұмыс істеу.
3. Оңтүстік Американың географиялық орнын, пайдалы қазбаларын, климатын, көршілік жағдайларын, халқын сипаттай алуы тиіс.

Мүмкіндік деңгей

1. Оңтүстік Америка туралы қосымша деректер бойынша реферат жазу, гипотезалар құрастыру, ғылыми салыстыру.

Бақылау жұмысы

1. О.Америка көлемі, географиялықорнын сипатта.
2. О.Американы кім ашты?
3. О.Американы Солтүстік америкадан бөліп тұрған не?
4. Қай жерде жауын-шашын мөлшері көп түседі?
5. Қандай жазықтары бар?
6. Материктің өзендері, көлдерін ата.
7. Торнадо деген не?
8. Игуасу сарқырамасын сипатта.
9. Табиғат зоналары орналасуының ерекшелігі қандай?
- 10.Материктің елдерін ата.

Тест

1. Оңтүстік Америка ежелгі қай материктің құрамында болған?
  - А) Америка
  - Ә) Гондвана
  - Б) Еуразия
  - В) лавразия
2. Оңтүстік Америка мына аталған материктердің қайсысынан көлемі жағынан кіші?
  - А) Солтүстік Америка
  - Ә) Африка
  - Б) Еуразия
  - В) бәрінен де
3. Материктің солтүстік шеткі нүктесі:
  - А) Горн мүйісі
  - Ә) Гальинас мүйісі
  - Б) Париньяс мүйісі
  - В) Фроуэрд мүйісі
4. Материк пен отты Жер архипелагын қандай бұғаз бөліп тұр?
  - А) Дрейк бұғазы
  - Ә) Панама бұғазы
  - Б) Флорида бұғазы
  - В) Магеллан бұғазы
5. Бразилия таулы үстірті жер қыртысы құрылысының және жер бедері пішіндерінің ерекшеліктері:
  - А) тау жыныстары жарықтар арқылы көтеріліп , қатқан лава жамылғыларынан түзеді;
  - Ә) Оңтүстік америка платформасында жатыр;
  - Б) темір және марганец рудаларына бай;
  - В) осы аталғандардың бәрі;
6. Оңтүстік Америка материгіне қай мұхиттың әсері үлкен?
  - А) Тынық мұхиттың
  - Ә) Атлант мұхитының
  - Б) Солтүстік Мұзды мұхиттың
  - В) Үнді мұхитының
7. Оңтүстік Американы Солтүстік Америкадан не бөліп тұр?
  - А) Панама мойнағы
  - Ә) Кариб теңізі
  - Б) Панама каналы
  - В) Суэц каналы

8. Мына аталған теңіздердің қайсысы Оңтүстік Америка жағаларын шайып жатыр?
- А) Кариб теңізі
  - Ә) Жерорта теңізі
  - Б) Лабрадор теңізі
  - В) Беринг теңізі
9. Аталған ағыстардың қайсысы Оңтүстік Америка материгін шайып жатыр?
- А) Бразилия жылы ағысы
  - Ә) Перуана суық ағысы
  - Б) батыс желдер суық ағысы
  - В) осы аталғандардың бәрі
10. Аталған аралдардың тек оңтүстік Америкаға қатысын анықта
- А) Багам, Куба, Тобаго аралдары
  - Ә) Галапагос, Пасхи, Тринидад, Фолклендаралдары
  - Б) Ньюфаундленд, Мадагаскар, Жаңа Гвинея аралдары
  - В) Тринидад, Галапагос, Гавай аралдары
11. Аталған тау массивтерінің ішінде қайсысының шыңы биік?
- А) Кордильера
  - Ә) Кавказ
  - Б) Анд
  - В) Альпі
12. Оңтүстік Америка материгінің көпшілік бөлігінің жазықта орналасуын немен түсіндіруге болады?
- А) Оңтүстік және Оңтүстік Америка материгінің бір дүние бөлігінде орналасуынан
  - Ә) Пассат желдерінің үнемі материктің шығыс жағынан соғуынан
  - Б) Материк негізінен Америка платформасының үстінде орналасуынан
  - В) Жауын-шашынның көп түсууінен жер беті тегістеліп кеткен
13. Оңтүстік Америкадағы жер шарының аса ірі үлкен жазығы
- А) Ла-плата ойпаты
  - Ә) Ориноко ойпаты
  - Б) Амазонка ойпаты
  - В) Бразилия таулы үстірті
14. Оңтүстік Америка материгіндегі таулы үстірттердің пайда болуын немен түсіндіруге болады?
- А) платформа фундаменттерінің көтеріліп жер бетіне шығып жатқан жерлерінде пайда болған
  - Ә) плиталардың ығысқан жерлерінде пайда болған
  - Б) биік таулы аймақ пен жазықтардың шекарасында пайда болған
  - В) үгілу процесінен биік таулар таулы үстірттерге айналған
15. Материктің ең биік нүктесі
- А) Эльбрус шыңы
  - Ә) Джомолунгма шыңы
  - Б) Аконкагуа шыңы

В)Мак-Кинли шыңы

16. Анд таулары:

А)платформа фундаментінің көтеріліп жер бетіне шығуынан пайда болған

Ә)жер қыртысының бір жері шөгіп, енді бір жерінің көтерілуінен пайда болған

Б)Жер асты жарылыстары арқылы лаваның жер бетіне төгіліп қатуынан пайда болған

В)Тынық мұхиттық және Солтүстік Америка плитларының ығысуынан пайда болған

17. ірі мұнай кен орындарының кездесуі жер бедерінің қай бөлігіне сәйкес келеді?

А)таулы үстірттерде

Ә)ойпаттарда

Б)биік таулы аймақтарда

В)мұхит жағалауларында

18. таулы үстірттерде темір, марганец, алтын, алмас, сияқты пайдалы қазбалардың орналасуын немен түсіндіруге болады?

А) жер қабығы жарылыстарынан балқыған жыныстардың жер бетіне шығып қатуынан

Ә)платформаның бетін континенттік шөгінді жыныстарың жауып жатуынан

Б) биік таудың таулы үстірттерге жақын жатуынан

В) жер бетін мұхиттық шөгінділердің басып жатуынан

19. Оңтүстік американың түсті және сирек металдарға бай аймағы

А) Бразилия таулы үстірті

Ә)Амазонка ойпаты

Б)Анд тауы

В) Патагония

20. Материктің жазық бөлігінде ылғалды жылы климаттың қалыптасуына қандай фактор әсер етеді?

А)материктің пішіні

Ә)мұхиттың жақындығы

Б) басым желдер-пассаттар

В) осы аталғандардың барлығы

21. Оңтүстік американың шығыс жағалауындағы жылы ағыс:

А)Гвиана

Ә)Канар

Б) Перуана

В) Гольфстрим

22. Мұхит жағалауына орналасқанына қарамастан Атакама шөліне жауын-шашын аз түседі, оның себебін немен түсіндіруге болады?
- А) материктің батыс бөлігін дерлік Анд таулары алып жатыр
  - Ә) материктің дәл ортасында жатуынан
  - Б) ауаның жоғарыдан төмен қарай қозғалуынан және Перуана суық ағысынан
  - В) оңтүстік тропиктің үстінде орналасып, жер бетінің қатты қызуынан
23. Амазонка ойпаты жер қыртысы құрылысының және жер бедері пішіндері ерекшеліктері
- А) негізінде Оңтүстік Америка платформасында жатыр
  - Ә) континенттік және теңіздік шөгінділердің қалыңдығы бірнеше км
  - Б) мұнай мен газға бай
  - В) осы аталғандардың барлығы
24. Оңтүстік Америка өзендері суының мол болып келуі себебін немен байланыстыруға болады?
- А) өзендер бастарын биік таулардан алады
  - Ә) жауын-шашын мол түсуінен
  - Б) басым желдердің болмауынан
  - В) осы аталғандардың бәрі

Тақырыптармен өзара алмасу әдістемесі бойынша жұмыс.

ТӨА-1

Солтүстік Американың географиялық орны, зерттелуі

Мақсаты: Солтүстік Американың географиялық орнын, оның материктің табиғатына әсері туралы білу, материктің орналасу ерекшеліктерін білу.

I

1. Материк қай белдеулер арасында орналасқан?
2. Қай бөлігі ең енді?
3. Оңтүстік американы Солтүстік Америкадан не бөліп тұр?
4. Қай жарты шарда орналасқан?
5. Материкті кім зерттеді?

II

1. Физикалық картамен жұмыс жаса
А) Оңтүстік Американың шеткі нүктелерін тап, олардың географиялық координаттарын ата.
Ә) Ең енді бөлігінің қашықтығын анықта.
Б) түбектерді, араладарды тап.
В) теңіз, шығанақ, бұғаздарын тап, олардың географиялық сипаттамасын бер.
2. Оңтүстік Американы зерттеген сафяхатшылар туралы қосымша әдебиеттерден деректер тап, әңгімелеп бер.
3. Кесте толтыр :

Кім?	Қай жылы?	Нені тапты?

ТӨА-2

Жер бедері мен пайдалы қазбалары

Мақсаты: Оңтүстік Американың тауларын, жазықтарын, т.б. жер бедерінің түрлерін, пайдалы қазбаларын білу.

I

1. Оңтүстік Америкада жер бедерінің қай түрі басым?
2. Жазықтары қайда орналасқан?
3. Аса ірі ойпаттарын ата.
4. Қалайы белдеуі материктің қай жағында орналасқан?
5. Оңтүстік Американың қай жағында көтеріңкі жазықтар мен үстірттер бар?
6. Қай бөлігінде жер бедері аласарақ?
7. Ла-Плата жазығы қай жағында орналасқан?
8. Анхель сарқырамасы қай өзенде орналасқан?
9. Анд тауы материктің қай жағында орналасқан?
10. Ішкі жазықтарын ата.
11. Анд тауының биік нүктесін ата, оның биіктігі қанша?
12. 1970 жылы қай елде жер сілкінісі болды?

II

1. Физикалық карта дан Оңтүстік американың таулары мен жазықтарын тап.
2. Картадан сөнбеген жанартауларды тап.
3. Физикалық карта бойынша О.А. жер бедеріне сипаттама бер.
4. Амазонка мен Ла-Плата жазығын салыстыр.
5. Тауларды салыстыр
6. Патагония үстіртіне сипаттама бер.
7. Пайдалы қазбалар бойынша кестені толтыр

Пайдалы қазбалар	Орындары	Қайда қолданылады?

ТӨА-3

Климат

Мақсаты: материктің қай климаттық белдеуінде орналасқанын, климаттың ерекшелігін сипаттай алу.

I

1. Оңтүстік Америка қандай климаттық белдеуде орналасқан?
2. Оңтүстік америка климатының өзіндік ерекшелігін не қалыптастырады?
3. Қай жерде 3000мм артық ылғал түседі?
4. Материкке қандай ауа массалары әсер етеді?
5. Қалың тұмандар қай желдер арқылы келеді?
6. Атакама шөлінде қандай климат қалыптасады?
7. Қоңыржай континенттік климат не себептен қалыптасады?
8. Анд тауында климаттық белдеулердің ауысуы неге байланысты?

II

1. Оңтүстік америка материгі қай климаттық белдеулерді кесіп өтеді?
2. 57 –суреттегі карта бойынша жұмыс:
  - А) ең төменгі , ең жоғары температураны сипаттау.
  - Ә) қаңтар, шілде айларының орташа температурасын сипатта.
  - Б) шілде, қаңтарда соғатын басым желдерінің бағыттарын сипатта.
  - В) жауын-шашын мөлшерін сипатта.
3. 154-155 беттердегі диаграммаларды сипатта және 2 қаланың жылдық температурасы мен жауын-шашын мөлшерін сипатта.
4. Оңтүстік американың климаттық картасы бойынша климаттық белдеулерді сипаттап, кесте толытр.

№	Климаттық белдеу	Қаңтар темп-сы	Шілде темп-сы	желдері	Жауын-шашын

ТӨА-4

Оңтүстік Американың ішкі сулары

I

1. Су қоры жөнінен Оңтүстік Америка нешінші орында.
2. Өзен жүйелері қала таралған? Неге?
3. Амазонка өзенінің ұзындығы қанша?ол нешінші орында?
4. Анд тауында қандай өзендер орналасқан?
5. Тынық мұхитына жататын өзендері ата.
6. Атлант мұхиты алабына жажатын өзендер.
7. Көлдердің көбі қай жағында орналасқан?

8. Материктің солтүстігінде қандай көл орналасқан?
9. Игуасу сарқырамасы қайда, қалай қалыптасады?
10. Көлдердің қандай түрлері бар?

II

1. Оңтүстік американың амазонка өзенінен сипаттама бер. (салалары, бағыты, қоректенуі т.б.)
2. Тынық мұхитқа, Атлант мұхитына құятын өзендерді ата.
3. Тектоникалық, лагуналық көлдерді сипатта.
4. «Қалайы алаңы» деп қай көлді атайды.

ТӨА-5

Табиғат зоналары

Мақсаты: О.А. табиғат зоналарын, табиғи ерекшеліктерін білу.

I

1. Оңтүстік Америка табиғат зоналарының орналасуының қандай ерекшеліктері бар?
2. «Гилея» қай табиғат зонасының атауы.
3. Саванның қандай түрлері бар?
4. «Сельвас» ненің атауы.
5. Соқыр тұмандарды қалай атайды?
6. Пампа шөбі, қоңырбас қай табиғат зонасында өседі?
7. Шөлейт зонасы материктің қай жағында орналасқан?
8. «гуано» деп нені атайды?
9. Ламаның неше түрін ажыратады?
10. Анда тауының символы қандай құс?

II

1. О.Американың табиғат зоналары туралы кесте толтыр.

Табиғат зонасы	Қамтитын жері	топырағы	Өсімдіктері	Жануарлары

2. Оңтүстік Америка мен Солтүстік Американың табиғат зоналарын салыстыр.
3. Ендік бағытта орналасқан табиғат зоналарын сипатта.

Жеке дара тапсырмаларды өзара тексеру әдістемесі бойынша жұмыс

ЖТӨТ-1

1. Оңтүстік Американы кім, қашан ашты?
2. Оңтүстік Америка мен Солтүстік американың табиғат зоналарын салыстыр.
3. «Ақ өзендер, қара өзендер» деп қай өзен суларын атайды?
4. 154 беттегі диаграмма бойынша каракас қаласының климатына сипаттама бер.
5. Кариб теңізіне қатысы жоқ өзендерді ата: Амазонка, Парана, Ориноко, Магдалена, Поопо.
6. Саванналар мен даланың айырмашылығы неде?

ЖТӨТ-2

1. Ориноко өзені материктің қай бөлігінде орналасқан?
2. Анд тауы мен Бразилия таулы үстіртін салыстыр.
3. 155-беттегі диаграмма бойынша Рио-де-Жанейро қаласының жауын-шашын мөлшерін сипатта.
4. Оңтүстік Америка табиғат зоналарының қайсысы ең үлкен алқапты алып тұр?
5. Титикака көлі қалай пайда болды?
6. Қатені тап: Оңтүстік Американың байырғы халықтары үндістер мен эскимостар.

ЖТӨТ-3

1. Қай уақытта оңтүстік американы байырға халқы болып есептелінетін үндістер материктің қазіргі халқының неше пайызын құрайды?
2. Магеллан бұғазы материктің қай бөлігінде орналасқан?
3. Қай климаттық белдеу О.Америкада кездеспейді?
4. Экваторлық, арктикалық, субэкваторлық, субарктикалық.
5. Анд тау жүйесінің пайда болу себебін түсіндір.
6. Игуасу мен ориноко өзендерінің айырмашылығын көрсет.

ЖТӨТ-4

1. «Жазық дала» деп қай жазықты атайды?
2. О.Американың жер бедерінің ерекшелігін сипатта.
3. 58-суреттегі Анд тауының биіктік белдеулерін сипатта.
4. Осылардың қайсысы Анд тауында өмір сүреді: лама, тау тапиры, пума, гризли аюы.

5. О.Америка мен С.Американың табиғат зоналарының орналасуындағы айырмашылығын көрсет.
6. Мулаттардың қалай пайда болғанын түсіндір.

ЖТӨТ-5

1. Қай уақытта Анд тауларын зерттелді?
2. Жауын-шашын мөлшерінің таралуын түсіндір.
3. 155- беттегі Сармьенто қаласының климатын сипатта.
4. Оңтүстік американың көпшілігі қай бөлікте орналасқан?
5. О.Америка мен С.Американың саванналарының айырмашылығы неде?
6. Метистер халқының қалай пайда болғанын түсіндір.
Өзара жаттықтыру әдістемесі бойынша жұмыс.

ӨЖ-1

1. О.Американың көлемі қанша км? (18,3 млн км)
2. О.Америка мен С.Американы не жалғастырып тұр? (панама каналы)
3. «Кіші Венеция»деп ат берген қай саяхатшы?(Х.Колумб,А.Веспучи, А.Гумбольт)
4. Анд тауының биік бөлігін ата.(Аконкагуа)
5. «ғаламшар өкпесі»деп қай жерді атайды?

ӨЖ-2

1. Ит тұмсығы батпайтын қалың орманды қалай атайды?(сельвас)
2. «Құс базары»қай жерде орналасқан? (атакама шөлі)
3. Боливия жерінде қандай пайдалы қазба көп?(қалайы)
4. Аконкагуаның биіктігі қанша?(6950м)
5. Матеріктің оңтүстігінде орналасқан бұғаз (магеллан)

ӨЖ-3

1. О.Американың ең биік жерін ата (аконкагуа)
2. Кампос деген не?(саванна)
3. О.Америкада қай табиғат зонасы көп аумақты алып жатыр?(ылғалды экваторлық ормандар)
4. Магеллан бұғазы матеріктің қай жағында орналасқан?(оңтүстігінде)
5. О.америкада қандай климаттық белдеу жоқ?(арктикалық)

ӨЖ-4

1. Матеріктің қай жағында жазықтар орналасқан?(шығысында)
2. Матерік көлемі бойынша нешінші орында?(4орын)
3. Инктер империясы қай тауда орналасқан?(Анд тауы)
4. Матеріктің орталығында және оңтүстігінде табиғат зоналары қалай ауысады?(меридиан бағытында)
5. Лагуналық көлді ата.(маракайбо)

ӨЖ-5

1. Амазонка өзені қай мұхитқа құяды? (атлант)
2. Теңіз деңгейінен 3630м биіктікте орналасқан қала(Ла-Пас)
3. Сельвастағы ағаштардың биіктігі неше метр?(80м)
4. Мексика таулы қыратын қалай атайды?(кактустың екінші отаны)
5. Материктің батыс жағасында қандай тау орналасқан?(Анд тауы)

Практикалық тапсырмалар

1. Картадан О.Американың елдері мен олардың астаналарын тап. Материкте кездесетін пайдалы қазбаларды сипатта, кестені толтыр.

Пайдалы қазба	Алынатын жері	Қайда қолданылады

Материктің тауларын С.Америка тауларының орналасу бағыттарымен салыстыр.

О.Американың климатына әсер ететін факторларды көрсет.

Климаттық карта бойынша материктің а) ең суық, ең ыстық жерлерін сипатта:

ә) жазда және қыста соғатын басым желдердің бағытын ата.

7. Кескін картаға материктің шеткі нүктелерін, тауы мен жазықтарын, елдерін түсір.

8. О.Американың өзендері қай мұхиттар алабына жатады?

Кесте толтыр.

Мұхиттар	Өзендер
Тынық мұхит алабы	?
Атлант мұхиты алабы	?

9. Материк көлдерінің қалыптасу жодарын схемада көрсет.

Тектоникалық

Тұзды

Лагуналық

10. Табиғат зоналарының сипаттамасын кестеде көрсет.

Табиғат зонасы	Орналасқан жері	Өсімдіктері	Жануарлары	Климаты

11. Бразилияның өнеркәсібін, қалаларын сипатта.

12. Сәйкестігін белгіле:

1.Еуропалықтардың үндістермен некелесуінен пайда болған жаңа халық	креолдар
2.Испан мен португалдардың ұрпақтары	метистер
3.Жыртқыш құс	ломас
4. Түйнекті өсімдіктердің ерекше тобы	кондор

Есепке алу кестесі

Оқушының аты-жөні	ТӨА					ЖТӨТ					ОЖ					ТБЖ				

Қолданылған әдебиеттер:

1. Карпеков Қ.Д.Айтқынова Ш. 7 сынып. Материктер мен мұхиттар географиясы. «Арман -ПВ»баспасы ,2011.
2. 6-11 сыныптар үшін оқушы анықтамасы. Алматы «Атамұра»2005.
3. Сиротин В.И.,Сиротин И.В. Школьная география в вопросах и ответах. Москва издательство «Аркти», 2001.
4. Юрков П.М. дидактический материал по физической географии из опыта работы. Москва «Просвещение»1990.